

LUNDS
UNIVERSITET

Pussy Riot - De performativa och retoriska verktygen för att göra världen uppmärksam på kränkningar av mänskliga rättigheter

Lina Niklasson

Avdelningen för mänskliga rättigheter
Historiska institutionen
Kurskod: MRSG20
Termin: HT terminen 2013
Handledare: Lina Sturfeldt
Omfång: Antal ord 10329

Abstract

This essay will focus on the feminist activist group Pussy Riot who are active in Russia. The starting point of this paper is two videos from their own website that have been selected to be analyzed in the paper . The material will be processed in two different directions, but with a feminist perspective . The language will be analyzed through a rhetoric analysis that is followed by an analysis of the documents based on theories of performativity .

The purpose of this paper is to highlight the actions and rhetorical expression that creates the attention Pussy Riot achieves by playing with both gender norms and words.

Performativ standards are everywhere in the society and is of great significance for how society looks at vulnerable groups in Russia which includes feminists and homosexuals. The mixture of contradictions against prevailing gender norms and rhetorical strengths makes Pussy Riot highly effective in their fight against Putin and the Russian government to raise the visibility of human rights violations in the country.

Keywords : Performativity, feminism, gender , rhetoric, heterosexual norms.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	4
1.2	Material	5
1.2.1	Primärmaterial	5
1.2.2	Sekundärmaterial.....	6
1.2.3	Avgränsning och urval	7
2	Metod och teori	7
2.1	Performativitet.....	8
2.2	Retorikteori och retorikanalys	10
3	Analys.....	12
3.1	Retorikanalys.....	12
3.1.1	Retorikanalys ”A Punk Prayer”	12
3.1.2	Retorikanalys av ” <i>Pussy Riot video produced for MTV Music Awards</i> ”	17
3.1.3	Pussy Riots retoriska styrkor	20
3.2	Performativitetsanalys	21
3.2.1	Performativitet i den ryska kontexten.....	21
3.2.2	Det performativa i konsten	24
3.2.3	Pussy Riots performativa styrkor	26
4	Diskussion	27
4.1	Slutsats	28
	Referenser.....	29

1 Inledning

Pussy Riot är en relativt ny gruppering inom den feministiska aktivismen som genom sitt framträdande 21 februari 2012 i Cathedral of Christ the Savior i Moskva blev kända världen över. De har med iscensättningar, framträdanden och uttalanden uttryckt stark kritik mot den sittande ryska regeringen och Vladimir Putin angående kränkningar av mänskliga rättigheter, yttrandefrihet, jämställdhet och i synnerhet kvinnors rättigheter i Ryssland.¹

Pussy Riot är en anonym feministisk aktivistgrupp men också ett punkband som bildades 2011 i Ryssland. De har väckt stor uppmärksamhet inte bara i Ryssland utan också stora delar av världen. De har effektivt använt sig av internet och sociala medier såsom Youtube och deras egen hemsida där de posta information och de framträdanden de utför ofta i form av videor. Deras mest kända video som visar deras ”punkkonsert” i kyrkan i Moskva har fått ca 1,5 miljoner visningar i skrivandets stund. Genom att använda sig av medier av det här slaget så har de på ett effektivt sätt sett till att deras budskap har nått ut till människor inte bara i Ryssland utan runtom i världen.² Att de har blivit uppmärksammade går inte att ta miste på när man söker på ”Pussy Riot” på Google och det dyker upp en rad olika artiklar, videor och mycket mer. Pussy Riot skapar debatt på flera olika plan i även andra samhällen och inte bara i Ryssland där de är verksamma. Man diskuterar censuren i Ryssland, feminism, yttrandefriheten och kvinnors rättigheter och sexualitet. Men det som jag är intresserad och vill undersöka i den här uppsatsen är hur Pussy Riot har åstadkommit den debatt de har skapat och vad är det som gör att Pussy får sådan stor uppmärksamhet i ett Ryssland där censuren i samhället blir alltmer påtaglig.

Varför just Pussy Riot har blivit föremål för min uppsats är för att jag länge har haft ett stort intresse i aktivistgruppers betydelse och deras konkreta påverkan på den styrande makten som de riktar sitt missnöje emot. Gruppen är väldigt aktuell då några medlemmar har ställts inför rätta vid den ryska domstolen och fått tilldelat sig varierande straff som även de debatteras runtom i världen. Gruppen har också fått stora internationella celebriteter som exempelvis Madonna att visa sina sympatier för gruppens sak och mot Putin.³ Pussy Riots

¹Free Pussy Riot. About. <http://freepussyriot.org/about>

²Free Pussy Riot. About. <http://freepussyriot.org/about>

³ Protester över hela världen till stöd för Pussy Riot. *Ekot, Sveriges Radio*. 2012-08-17. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5235717> (Hämtad 2014-01-02)

relation och uttryckssätt på internet är otroligt intressant objekt att studera då gruppen är både älskade men också hatade.

1.2 Frågeställning och syfte

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka den feministiska aktivistgruppen Pussy Riot olika tillvägagångssätt för att uppmärksamma de människorättskränkningar som förekommer i Ryssland. Med videor gjorda av Pussy Riot som utgångspunkt kommer uppsatsen att analysera de retoriska verktyg som används av gruppen samt att undersöka de bakomliggande processer som ligger bakom uppkomsten av genus och hur dessa processer kan användas för att motverka och lyfta fram de kränkningar som uppkommer ur dessa antagna genus.

Jag är intresserad av att undersöka hur de använder sig av språket och handlingar för att väcka uppmärksamhet. Jag vill titta närmare på hur just deras grupp arbetar och hur de går tillväga för att dra världens blickar mot sig. De har under kort tid gjort sig världskända och jag vill undersöka hur de har blivit det och vad som ligger tillgrund för deras framgång.

- Vilka retoriska verktyg och vilka handlingar som motsätter sig den heterosexuella normen möjliggör Pussy Riots framgång?
- Hur samspelar de retoriska verktygen med performativa motsättningar i mediet video?

1.2 Material

I det här avsnittet kommer jag att redovisa det primärmaterial och sekundärmaterial jag i huvudsak kommer att använda mig av. Vidare kommer jag också att motivera och presentera de urval och avgränsningar jag har gjort gällande mitt material.

1.2.1 Primärmaterial

Det material som är föremål för min undersökning är Pussy Riot och för att undersöka deras tillvägagångssätt har jag valt att använda mig av deras hemsida som primärmaterial. Jag kommer att använda mig av ett urval av deras videor som finns tillgängliga på deras hemsida och är upplagda via Youtube.com. Videorna som jag kommer att använda mig av heter *Pussy*

*Riot video produced for MTV Music Awards*⁴ och *Pussy Riot: Punk-Prayer "Virgin Mother of God, put Putin away"*.⁵

Dessa videor är relativt olika. Den första videon är en video de gjorde i samband med att MTV Music Awards skulle äga rum. De sprider budskap om att Putin är roten till det onda som pågår i Ryssland och att alla kvinnor ska kämpa för sina rättigheter och alla är fria individer. Den andra videon är den video som har fått flest visningar på Youtube och som Pussy Riot har blivit mest kända för. Videon visar deras framträdande de gör i en kyrka i Moskva. De framför en punklåt som riktar stark kritik till både kyrkan och Putin som stadsöverhuvud. På deras hemsida så finns även texten till låten "*Virgin Mother of God, put Putin away*".

De två videorna visar Pussy Riot i olika situationer och är av helt olika typer av videor vilket jag tycker ger en mer djupgående insikt av vilka Pussy Riot är. Det ges också en vidare möjlighet att undersöka vilken typ av retorik de använder och hur de använder sina kroppar som uttrycksmedel. I videorna kommer både tal och bild i fokus utan att utelämna det ena eller det andra och det ges en möjlighet att analysera en större helhet i en sammanhållen kontext.

1.2.2 Sekundärmaterial

För att göra en analys av de videor jag har valt ut i mitt primärmaterial kommer jag att använda mig av Judith Butlers teori om performativitet med huvudsaklig utgångspunkt från hennes böcker *Genustrubbel*, *Boddies that matter* och Tiina Rosenbergs bok *Ilska, hopp och solidaritet*. Vidare så kommer uppsatsen att innehålla Lynne Pearce bok *Feminism rhetoric* som på ett genomgående sätt förklarar och problematiserar retoriken teoretiskt inom den feministiska grenen. Bo Renbergs bok *Retorikanalys* kommer att användas för själva retorikanalysen.

Jag att använda vissa hemsidor för att visa på Rysslands kränkningar av berörda gruppers mänskliga rättigheter. Sidor som kommer att användas är bland annat Human Rights Watch⁶ och artiklar från olika nyhetssidor.

⁴Free Pussy Riot. Video page 1. <http://freepussyriot.org/video> (Hämtad 2013-12-05)

⁵Free Pussy Riot. Video page 4. <http://freepussyriot.org/video> (Hämtad 2013-12-05)

⁶Human Rights Watch. World Report, Russia. <http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/russia?page=1> (Hämtad 2013-12-26)

1.2.3 Avgränsning och urval

Eftersom uppsatsen är begränsad i form av utrymme så har jag gjort ett urval av videor att använda mig av då det inte finns utrymme att analysera allt material publicerats av Pussy Riots. Jag utesluter också allt det material som finns skrivet och publicerats av andra personer och inte Pussy Riot själva. Många har tyckt och tänkt om gruppen som representanter för feminism och deras sätt att uttrycka feminism men det är inte andras åsikter om gruppen jag vill undersöka. För att få en så klar bild av gruppens retorik och iscensättning så anser jag att de själva ger den bästa och mest trovärdiga bilden och det är den jag tänker använda mig av. Hade jag använt mig av material skrivet av tredje person så hade det blivit en helt annan uppsats som jag inte ämnar skriva. Boken *Pussy Riot! : A Punk Prayer for Freedom* skulle ha kunnat vara ett material att utgå ifrån men gruppen har tagit avstånd från boken och därför anser jag att boken inte skulle vara ett bra material eftersom det inte är gruppens egna publicering.⁷ Jag vill också tydliggöra och lyfta fram att det endast är videor jag ska undersöka med undantag för texten till ”A Punk Prayer” där engelsk översättning till låten finns tryckt i anslutning till deras video på hemsidan eftersom sången framförs på ryska. Anledning till detta är att jag vill att uppsatsen ska vara enhetlig och att videorna erbjuder en intressant utgångspunkt. Eftersom det är kombinationen av tal och iscensättning jag vill analysera är videorna en bra och tillfredställande utgångspunkt då en video innehåller de båda komponenterna.

2 Metod och teori

I det här avsnittet kommer jag att gå närmare in på Butler, Lynnes och Renbergs teorier. De kommer att förklaras separat från varandra för att göra det så tydligt som möjligt för läsaren och underlätta förståelsen för teorierna. Uppsatsen grundar sig i ett feministiskt perspektiv.

Valet av teorierna och metod grundar sig på att Pussy Riot inte bara använder sig av att uttrycka sina budskap i tal utan använder sig också av sina egna kroppar som en uttrycksform för att förstärka och lyfta fram sina budskap. Därför har jag valt att använda mig av Renberg och Lynnes retorikteorier och metoder för att hitta och lyfta fram gruppens

⁷ Pussy Riot tar avstånd från bok. *Svenska dagbladet*. 2013-07-25. <http://www.svd.se/kultur/pussy-riot-tar-avstand-fran-bok-8373814.svd> (Hämtad 2014-01-05)

strategier i tal och skrift och för att visa hur de använder sig av kroppen som uttrycksmedel använder jag mig av Butlers teori om performativitet.

Valet av Judith Butlers teori om performativitet som material motiverar jag med att hon på ett intressant och givande sätt beskriver de processer som ligger bakom de val och handlingar vi gör i våra liv samt det komplexa förhållandet mellan kön och genus som Butler ifrågasätter. Det finns en hel del material skrivet om performativitet och det finns andra teoretiker som skulle ha kunnat vara relevanta för min undersökning som John Langshaw Austin. Han anses vara den som först introducerade teorin om performativitet men Butler anser jag ha en tydligare koppling till genus och feminism och därför är mer relevant för min uppsats. Men att hon hämtar mycket av sina resonemang från Austin.

Pearces text är ett bra komplement till Renbergs retorikanalys som kommer att användas för att undersöka Pussy Riots retorik. Det finns mycket skrivet om ämnet men eftersom utrymmet är begränsat så måste analysen också anpassas.

2.1 Performativitet

Diskussionen som florerar i samhället gäller ofta frågor gälland vad som kännetecknar *manligt vs kvinnligt*. I dagens samhälle finns det en heterosexuell norm som vi föds in i. Vi föds in i mallar som gör oss till vilka vi är.

Butler använder sig genomgående av två begrepp som hon hela tiden återkommer till och det är genealogi och performativitet. Genealogi förklarar problemen med hur vi använder oss av kategorierna kön, genus och sexualitet. Butler menar att vi inte kan säga att kategorierna kön, genus och sexualitet är naturliga och att det inte finns några förutbestämda skillnader mellan män och kvinnor. Hon menar alltså att vi omöjligt, redan från födseln, kan inneha de egenskaper vi tillskriver genusen maskulint och feminint. Den slutsatsen leder oss fram till begreppet performativitet. Performativitet innebär att kön eller genus inte är något vi kan säga att vi *är* utan kön och genus är något vi *gör*. Ett genus blir man en del av genom handlingar som upprepas genom tiden och har inte något att göra med en persons biologiska kön. Butler anser att det verkar helt orimligt att kunna påstå att genom det biologiska könet så skulle vi automatiskt få ett medfött genus. Det som styr vilket kön eller genus vi blir tilldelade och det som anser att det manliga könet hör ihop med det maskulina och det kvinnliga könet hör ihop med det feminina är det som Butler kallar den heterosexuella normen. Det är den normen som gör att vi blir tilldelade de genus och kön som anses vara de

naturliga och normala. När dessa *naturliga* egenskaper inte efterföljs och när de utmanas av något ”onaturligt” som exempelvis en person med ett kvinnligt kön men som inte betar sig ”feminint” i den bemärkelsen som personen borde göra enligt den heterosexuella normen väcker det tankar och uppståndelse hos en del människor.⁸

Genom att rucka på de heterosexuella normerna kan man se tecken på att den bild vi har av genus och kön som sammanlänkade inte behöver vara verklig. Butler presenterar intressanta exempel och påståenden när hon tar upp dragqueens och transsexuellas framträdanden som exempel på hur kön och genus enligt den heterosexuella normen krackelerar och blottas. Dragqueens kan exempelvis göra framträdanden där de är ”män” i enlighet av deras kön men ser ut och betar sig ”feminint”. Detta säger emot de föreställningar vi har om både kön och genus och detta skapar också uppmärksamhet och debatt när sådana framträdanden äger rum. När man ruckar på den heterosexuella normen blir vi oroliga och känner inte igen oss, vissa av oss anser att det är ”onormalt” och ”fel” men det Butler försöker säga är att det inte finns något som säger att det vi känner till som ”maskulint” och ”feminint” inte kan kopplas till vårt kön och att det finns en rad andra genus. Men dessa passar inte in i den heterosexuella normen.⁹ Genom att utföra en handling, som ett framträdande eller ett tal, som inte verkar följa normen för vad som klassas som normalt göra att andra människor reagerar otroligt starkt medans vissa kommer på sig själva med att tillhöra en struktur som man inte vill vara en del av. Butler pratar om en genusparodi som dragqueens gör när de imiterar det feminina men hon påpekar att det inte behöver finnas något ”original genus” att imitera utan att det kan vara själva idén om att det skulle finnas ett naturligt och förutbestämt genus är en parodi i sig.¹⁰

Med performativitet menar Butler att ett genus skapas genom upprepade handlingar, ageranden eller uttryck genom språk. Performativitetsteorin som Butler förespråkar används inom feministisk teater och aktivism för att se hur man genom att använda sig av någon form av parodi av genus/köns normer utmanar man den heterosexuella normen. Rosenberg har utifrån Butlers teorier om performativitet gjort dessa kopplingar till scenkonsten för att visa på de performativa aspekterna i det som Rosenberg kallar för performance. Där hon lyfter fram den feministiska aktivismens användning av performativiet

⁸ Butler, 2005. s. 9. Butler, Judith. *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos AB, 2007. s. 28, 35, 55-57.

⁹ Butler, *Könet brinner*, 2005. s. 91-93.

¹⁰ Butler, *Könet brinner!* s. 92.

i scenkonsten.¹¹ Parodierna gjorda av dragqueens, som Butler också pratar om, är ett exempel på en sorts framträdande som man kallar performance. Performance beskrivs som en motsvarighet till den traditionella konstformen som styrs av de förutbestämda normerna i samhället. De styrs inte av normerna utan agerar utanför dess ramar och på samma plan och tid som sin publik.¹²

2.2 Retorikteori och retorikanalys

Språket och vilken typ av retorik man använder sig av spelar en stor roll i hur man når ut till sina mottagare och även hur man framställer sig själv. Beroende på vad man vill ha sagt med sitt tal eller text så använder man sig av olika metoder och vissa retoriska delar är viktigare än andra. Men alla handlingar och uttalande vi gör kan ses som en retorisk handling, mer eller mindre.¹³

Renberg erbjuder en grundlig och översiktlig bild av hur en retorikanalys ser ut och jag har valt att använda mig av Pearce som ett komplement till Renbergs analys. Renberg lyfter fram tre begrepp som han anser vara viktiga för att utföra en retorikanalys som är bra att ha i bakhuvudet när en retorikanalys utför- avsikten, innehållet och effekten.¹⁴

Renberg delar in retorikanalysen i sex delar som får en kortfattad redogörelse nedan:

1. Kontexten. Att hitta den retoriska handlingens kontext innebär att man identifierar det sociala och kulturella sammanhang den verkar i.¹⁵
2. Disposition. Är den del där man tar reda på hur retoriken är uppbyggd och hur framställning ser ut.¹⁶
3. Argumentationsmedel. Den delen handlar vilka typer av strategier man använder sig av för att påverka och få mottagaren att ta till sig av ens budskap. Strategin består av tre delar *logos*, *phatos* och *ethos*¹⁷. Logos är att undersöka hur orden och språket är framställt för att ordens betydelse ska verka övertygande för mottagaren och hur man

¹¹ Rosenberg, Tiina. *Ilksa, hopp och solidaritet: Med feministisk scenkonst i framtiden*. Stockholm: Atlas, 2012. s.189-191.

¹² Rosenberg, *Ilksa, hopp och solidaritet: Med feministisk scenkonst i framtiden*. s. 189-196

¹³ Renberg, Bo. *Retorikanalys: En introduktion*. Studentlitteratur AB, 2007. s. 14.

¹⁴ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*. s. 16.

¹⁵ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*. s. 16.

¹⁶ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*. s. 24.

¹⁷ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*. s. 26.

har organiserat språket för att det ska bli förståligt.¹⁸ Pathos handlar om hur talaren eller textens skribent kan beröra mottagarna känslomässigt. Man undersöker vilka känslor som talaren förmedlar till mottagarna som exempelvis hopp, fruktan eller lycka.¹⁹ Ethos handlar om hur talaren gör för att få mottagaren att känna att talaren är trovärdig och att man får en positiv inställning till talaren.²⁰

4. Argumentation. I det här steget så fokuserar man på de medel man använder för att övertyga sina mottagare. Argumentanalysen består av olika delar och man bör med fördel börja med att fastställa talet tes. Sedan går man vidare med att fastställa de argument man hittar som stöder tesen och hur hållbara argumenten är. Är de sanna, är de verklighetstrogn och kan de bevisas?²¹ Här återkommer också logos, pathos och ethos men i argumentform.
5. Stil. I det här steget tittar man på vilka typer av kombinationer av ord talaren använder sig av i sitt tal men också hur personer presenterar det, hur personen uppträder och liknande.²²

Den beskrivna analysen ovanstående är den som kommer att användas för att fastställa gruppens retoriska strategier för att föra fram sitt budskap. Men i ett försök att få en djupare inblick i vilka verktyg de använder sig av så kommer retorikanalysen också att titta på förekomsten av pronomen.

Ethos är en mycket viktig komponent i ett tal och kan förklaras närmare som trovärdigheten i en talares personlighet, karaktär (som man kanske spelar) eller i sin berättelse. Pearce menar att ethos har en stor och betydande roll i retorikteori och man borde lägga större vikt vid undersökandet av den för att förstå talarens karaktär.²³ I relation med ethos så får pronomen som *Jag*, *Dem*, *Vi* väldigt stor innebörd. Hur man använder sig av pronomen kan säga mycket om vilken strategi man har och på vilket sätt man vill fånga och involvera lyssnaren på. Beroende på vilka pronomen man använder så får det också olika effekter på ethos i personens tal. Hur talaren använder sig av pronomen är av stor vikt och innebörd för om lyssnarna ska vara med eller emot personen men också om de ska fortsätta att visa intresse för vad talaren har att säga. Pronomen gör att lyssnaren kan känna sig delaktig genom att talaren använder sig av *Vi* och på samma sätt känna avsky/hat mot *De andra*. Men

¹⁸ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*. s. 29.

¹⁹ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*. s. 29.

²⁰ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*. s. 26.

²¹ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*. s. 30- 31

²² Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*. s. 36,40

²³ Pearce, Lynne. *The rhetorics of feminism*. London: Routledge, 2004. s. 18-19.

som Pearce påpekar så ska man inte använda sig av för mycket av ett och samma pronomen för det kan skapa en motsatt effekt och verka överdrivet och gör att lyssnarna inte längre tror på talaren.²⁴

3 Analys

I det här avsnittet kommer jag att göra en retorikanalys de två videorna som jag har valt ut för min uppsats som kommer att följas av två avsnitt avseende det performativa i det ryska samhället och i konsten. De kommer att få varsitt avsnitt där de analyseras separat, en gemensam diskussion följer i avsnittet Diskussion.

3.1 Retorikanalys

En retorikanalys av videorna kommer att presenteras i de följande avsnitten.

3.1.1 Retorikanalys ”A Punk Prayer”

Kontexten

”A Punk Prayer” framförs på ryska i en kyrka i Ryssland men texten finns tillgänglig på engelska på deras hemsida. Man riktar en stark kritik mot Ryssland och den sittande makten.²⁵ Kontexten som de gör sitt framträdande i är en viktig del i förståelsen för deras framförande och hur det påverkar hur publiken uppfattar orden som sägs. Till och börja med så måste man reda ut om det finns några särskilda aspekter vi måste ta hänsyn till när man ska göra en analys av ett framträdande. Pussy Riot väljer att göra sitt framförande i en ortodox kyrka vars kvinnosyn kan anses vara väldigt konservativ och stå för allt det Pussy Riot vill motverka och de gör sitt framträdande i en tid då det sker många förändringar i Ryssland som kan verka bakåtsträvande och inte vara gynnsam för ökade rättigheter för kvinnor i Ryssland.²⁶

Framförandet är vad man kallar ett argumenterande tal som handlar om att föra fram en åsikt som i det här fallet är Pussy Riots kritik mot Rysslands ledare Putin. Man

²⁴ Pearce, *The rhetorics of feminism*. s. 42.

²⁵ Free Pussy Riot. Video page 4. <http://freepussyriot.org/video>

²⁶ Human Rights Watch. World Report 2013, Russia.

försöker att få sin publik att acceptera och ta till sin tes och att dem ska göra den till sin egen.²⁷

Publiken som Pussy Riot riktar sig mot de som finns på plats i kyrkan men de har också filmare som filmar allt i syfte att lägga upp framträdandet på internet. Genom att videon sprids på internet och att massmedia uppmärksammar det så blir deras publik enorm. Eftersom det under den senaste tiden har framkommit kritik mot Rysslands ledning så fanns det redan ett starkt intresse för Ryssland och det kan ha bidragit till den stora publik som de faktiskt har nått ut till. Så den största publiken för Pussy Riots framträdande kan man nog säga är Rysslandkritiker med liknande åsikter världen runt, men de har nått ut till fler människor än vad de skulle ha gjort om de inte hade nått en sådan framgång i media.²⁸

Disposition

Dispositionen i Pussy Riots låttext ”A punk prayer” är lite annorlunda formulerad än hur ett ”vanligt” tal kan se ut eftersom texten är en sångtext.

Inledningen av låttexten börjar med ett uppmanande om att stoppa undan Putin vilket kanske kan vara en väldigt aggressiv inledning på en text där man ska försöka få publiken vänligt inställd till den som talar men något som de kan lyckas med är att fånga publikens uppmärksamhet genom just en sådan aggressiv inledning. En sådan inledning kan tilltala den publik man har till syfte att nå ut till.

Bakgrunden beskrivs inte på ett traditionellt sätt i låttexten som man annars kan göra i ett tal. Men det är inte alltid man anser att man behöver ha med en bakgrundsförklaring i vanliga tal heller.²⁹ Om talet (eller i det här fallet låttexten) behandlar ett ämne som anses vara allmänt känt så kan man strunta i att berätta bakgrunden till talet eftersom det kan bli en onödig utfyllnad om de flesta ändå känner till bakgrunden.

Tesen i ”A punk prayer” är Put Putin away (få bort Putin från makten). Genom den tesen vill de uppmärksamma och visa på de orättvisor som Putinregimen utför mot delar av Ryssland befolkning som inte håller med Ryssland regering och motsätter sig dess beslut och lagar.

Argumentationen delas traditionellt in i två delar som består av argument för tesen och argument som man kan bemöta tänkbara motargument med. Renberg föreslår en viss ordning för argumentation i ett tal där man börjar med det tyngsta argumentet som följs

²⁷ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*, s. 16-19.

²⁸ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*, s. 21-22.

²⁹ Renberg, *retorikanalys: En introduktion*, s. 25.

av det svagaste argumentet. Sedan fortsätter man med att argumentera mot det starkaste motargumentet som kan finnas och sedan avslutar man med att lägga fram det starkaste och känslomässiga argumentet.³⁰ Men att frånga från den här ordningen händer och så är fallet i Pussy Riots text. Det tyngsta argumentet återfinns i låttextens första stycke:

”All parishioners crawl to bow
The phantom of liberty is in heaven”³¹

Med textraderna menas det att medlemmarna i kyrkan och Ryssland invånare är tvungna att tvungna att böja sig och krypa inför den styrande makten. Friheten finns inte i Ryssland och i kyrkan utan den har flytt till himmeln. De fortsätter sedan med att styrka detta argument med att räkna upp några saker och händelser som påverkar friheten i Ryssland som att Pridedemonstranter blir skickade till Sibirien, chefen för KGB ses som ett helgon och leder demonstranter till fängelse under eskort och kvinnors uppgift är att föda barn och ge män kärlek.

Det effektivaste motargumentet från dem som inte är av samma kritiska ståndpunkt mot kyrkans och makten täta samarbete skulle kunna vara att det faktiskt är Putin som har blivit vald av folket och egentligen inte har något officiellt samarbete med kyrkan utåt sett. Detta vänder sig såklart Pussy Riot emot och menar i den andra versen att kyrkan berömmar ruttna diktatorer och att ”a teacher-preacher”, alltså en lärare som är lika mycket präst och att barn inte kan komma till skolan utan att bli påverkade av kyrkan och stör religionsfriheten.

Det känslolöst starkaste argumentet är i slutet av texten blir:

”Patriarch Gundayev believes in Putin
Bitch, better believe in God instead”³²

Textraderna förenar hela låtens argument genom att visa på att kyrkans man, Patriark Gundayev, och mannen som ska representera folket, Putin, har ett tätt samarbete som inte borde finnas. Pussy Riot uppmanar då sina lyssnare att istället för att tro på någon av dessa män kan man lika gärna tro på Gud. Textraderna är sarkastiskt skrivna och visar på den uppgivenhet och att gruppen inte anser att man kan lita på den styrande makten i Ryssland.

De avslutar texten med raderna:

”The belt of the Virgin can’t replace mass-meetings
Mary, Mother of God, is with us in protest!

³⁰ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*, s. 25.

³¹ Free Pussy Riot. Video page 4. <http://freepussyriot.org/video> (Hämtad 2013-12-05)

³² Free Pussy Riot. Video page 4. <http://freepussyriot.org/video> (Hämtad 2013-12-05)

O Virgin Mother of God, put Putin away

Put Putin away, put Putin away”³³

Det är ett väldigt talande och tydligt avslut där de avslutar med refrängen som uppmanar Jungfru Maria att ta bort Putin.³⁴

Argumentationsmedlen och argumentation

De olika argumentationsdelarna delas in i tre grupper ethos, logos och pathos och analyseras var för sig för att göra det tydligt vilket av de olika argumentationsmedlen som det talas om.

Ethos i den här texten skiljer sig från de traditionella tal som Renberg talar om i sin bok där han beskriver hur man som talare kan använda sig av smicker och hur viktigt det är att ens lyssnare känner sig inbjudna och får respekt för sin talare.³⁵ Men i det här fallet så är man antingen för eller emot Pussy Riot från början. De sjunger en väldigt extrem text på en kontroversiell plats vilket väcker många känslor. Men för den publik som Pussy Riot riktar in sig mot, feminister, likasinnade och till stor del en utländsk publik, så kan de med sin aggressiva framtoning och annorlunda utförande få mångas respekt eftersom Ryssland har fått mycket kritik för bristande jämställdhet och yttrandefrihet. De inleder också sitt framträdande med refrängen:

”O Virgin Mother of God, put Putin away

Put Putin away, put Putin away”³⁶

Den inledningen är kanske inte den mest klassiska inledningen och är väldigt rak på sak. Lyssnarna vet med en gång att den här gruppen inte är vänligt inställda till varken Putin eller kyrkan och de som är det förlorar Pussy Riot med en gång. De kommer inte att ändra åsikt eftersom låtens början är så aggressiv och påståendena är inte inlindade på något förmildrande vis som kanske skulle göra att lyssnare som står och väger för de båda sidorna kanske skulle ha kunnat gå över till Pussy Riots sida. Men i det här fallet så är nog sannolikheten stor att de tappar lyssnarnas respekt och välvilja redan från start.

Men jag tror att den aggressiva framtoning som gruppen inleder med attraherar den publik som de syftar till att nå ut till. Kritiken mot Putin är stor ute i världen och genom att nämna hans namn redan i inledningen kan ge sympatier och respekt för gruppen eftersom läget för dem som uttrycker någon form av missnöje mot Putin kan ställas inför rätta under mycket diskutabla förhållanden. Men på samma sätt som de får lyssnare som är positivt

³³ Free Pussy Riot. Video page 4. . <http://freepussyriot.org/video> (Hämtad 2013-12-05)

³⁴ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*, s. 24-26.

³⁵ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*, s. 27.

³⁶ Free Pussy Riot. Video page 4. . <http://freepussyriot.org/video> (Hämtad 2013-12-05)

inställda för att ta emot deras argument så får de lyssnare som är negativt inställda till dem just på grund av deras aggressivitet i inledningen.³⁷

Logos handlar om den organiserade tanken i texten och hur talarens verklighetsbild överensstämmer med den som publiken har. Man undersöker hur talaren resonerar för att för att komma fram till sina argument.³⁸ Hur de framställer sina argument kan nog tolkas på olika sätt och verklighetsuppfattning kan också hamna i två läger. De behandlar en fråga som är väldigt infekterad i Ryssland så beroende på vem det är som lyssnar så kommer argumenten att uppfattas med olika verklighetsförankring.

Pathos handlar om att beröra publiken känslomässigt. Detta är något som Pussy Riot gör på flera plan. De berör sin publik som är positivt inställda till dem genom att göra dem arga över den sittande maktens orättvisa behandling av utvalda grupper i samhället. De inger också en viss gnutta hopp när de uppmanar Jungfru Maria att bli feminist och att hon är med dem i deras kamp. Annars så räknar de upp en rad dåliga saker som gäller Putin och kyrkan som retar upp och gör människor väldigt arga när de hör det.

Hos den motsatta sidan, de som är Putinanhängare och anhängare av kyrkan, skapar framträdandet och texten ilska och aggression. Men på grund av detta så har det också skapat en diskussion om just det som Pussy Riot ville påvisa. De har fått mycket uppmärksamhet just på grund av de känslor som de har frambringat hos så många människor och inte bara från den sidan som är positiv till dem utan också på grund av den sidan som är negativt inställd mot dem. Just för att de använder sig av så starka ord om makten så vill de också få bort dem men deras popularitet runtom i världen har gett dem ännu mer publicitet när de blev gripna och sedan åtalade.³⁹

Stil

Stilnivån i texten är en blandning mellan mellanstilen och lågstilen. Texten är enkelt skriven och ganska så saklig. Den är inte högfärdig utan uppfattas som korrekt men inte slarvig även om uttrycken kan uppfattas som verbalt olämpliga av vissa.⁴⁰

Stilfigurerna i texten är:

³⁷ Renberg, *Retorikanalys*, s. 26-28, 35.

³⁸ Renberg, *Retorikanalys*, s. 29, 33-35.

³⁹ Renberg, *Retorikanalys*, 29-30, 36.

⁴⁰ Renberg, *Retorikanalys*, s. 37.

- Utrop- Man använder sig av utrop i form av *Shit, shit, the Lord shit!, Go to class - bring him money!* och *Mary, Mother of God, is with us in protest!* Utrop ger en intensitet i talet och skapar en spänning.
- Rim- Ett vanligt rim förekommer i texten som är *A teacher-preacher*.
- Exempel- De använder exempel på Pridemonstranter som blir skickade till fängelser i Sibirien, som ett stöd för deras resonemang om att Putin och makten är onda.
- Antites- de använder *His Holiness* som ett namn istället för Putin som kan ses som en antites då han med säkerhet inte är något helgon. Uttrycket får också en sarkastisk och ironisk innebörd eftersom hela texten är kritik mot Putin.

Framförandet av texten görs med tydlighet och kraftfullhet. Det är ett väldigt starkt framförande och när de framför texten är deras kroppsspråk kraftigt och de visar en viss form av aggressivitet genom yviga gester och rörelser. Det höga tempot och alla aktiviteter som är i videon så håller man kvar publikens intresse och kan också fungera som ett sätt för att ”elda” på publiken för att få dem att känna samma vrede som Pussy Riot gör.⁴¹

3.1.2 Retorikanalys av ”*Pussy Riot video produced for MTV Music Awards*”

Kontexten

Det är ett argumenterande tal de utför i denna video. De har sin utgångspunkt i en tes som de vill att andra människor ska ta till sig genom att argumentera för sin sak.⁴²

Videon måste, i likhet med den som behandlats tidigare, ses i samband med hur situationen ser ut i Ryssland. Den största skillnaden här är att Pussy Riot nu är kända sedan innan och videon gjordes i syfte för att visas på MTV Music Award men publiceringen där uteblev på grund av copyrightproblem men den har istället publicerats på deras hemsida och på youtube.⁴³ Man måste vara medveten om den politiska situationen i Ryssland och det faktum att två av medlemmarna sitter i ryskt fängelse på grund av framträdandet med ”*A punk prayer*”. Det råder en spänd stämning i Ryssland efter flera kontroversiella lagändringar och Pussy Riot står för allt det som Putin och de som finns vid makten inte står för- kvinnors och HBTQ personers rättigheter, yttrandefrihet och feminism.

⁴¹ Renberg, *Retorikanalys*, s. 39-41.

⁴² Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*, s. 18-19.

⁴³ Free Pussy Riot. Video page 1. <http://freepussyriot.org/video>

Vid det här laget så är det många som på förhand visste vilka Pussy Riot var och vad de står för. Så vid det här framförandet var kanske gruppen mer medvetna om vilken typ av publik man kunde förvänta sig som skulle titta på videon. Men den var som sagt egentligen gjord till MTV Music Awards så dess egentliga publik hade varit en samling av väldigt olika människor som antagligen hade hört talats om Pussy Riot och hade en klar inställning till vad man tycket om dem. Så den tänkta publiken hade kanske varit mer blandad än vad den nu blev eftersom den bara publicerats på nätet och inte på storbild vid en musikgala som har troligtvis många tittare både på plats och på tv. Men de riktar sig till människor som redan tycker som de men också för att göra folk mer uppmärksamma på de problem som finns i Ryssland. Så deras publik är bred men kan ha flera olika synpunkter på deras grupp och skiftande kunskap ämnet ifråga.

Disposition

Pussy Riot inleder det här talet med att säga:

”Vi har kämpat för våra rättigheter för att kunna sjunga, tycka och kritisera

För att kunna vara musiker och artister

Vi är redo att göra vad som helst för att förändra vårt land

Oavsett riskerna”⁴⁴

Inledningen är inbjudande av den anledning att de räknar upp rättigheter som vi alla vill kunna ha och kan relatera till och är redo att kämpa för. Lyssnarna kan känna en samhörighet med gruppen och kan göra lyssnarna intresserade på vad mer de har att säga eftersom de också säger att ”de är redo att göra vad som helst för att förändra deras land”, vilket skapar en spänning i inledningen.

Att berätta en bakgrund i det här talet blir överflödigt då de som lyssnar nog förväntas veta varför Pussy Riot gör detta och vad deras konflikt med Rysslands makthavare grundar sig på.

Tesen ingår i inledningen ”Vi är redo att göra vad som helst för att förändra vårt land”⁴⁵. Det genomgående budskapet i hela talet är att det krävs en förändring och Putin är en stor del av problemet till varför vissa gruppers rättigheter blir diskriminerade.

Argumentationen för deras tes bygger på att räkna upp ett antal saker som de förknippar som problem med Putin, att han är emot feminism, emot homosexuella och så vidare. De bemöter inte direkt några motargument utan bygger snarare vidare på sina argument för att det måste ske en förändring i Ryssland.

⁴⁴ Free Pussy Riot. Video page 1. <http://freepussyriot.org/video>

⁴⁵ Free Pussy Riot. Video page 1. <http://freepussyriot.org/video>

Det mest känslomässiga argumentet lägger de i den senare delen av talet då de tackar kända artister för deras stöd för deras kamp för en friare värld.

De avslutar med att knyta an till sin tes och framföra ett tydligt budskap om vad de anser måste göras. Avslutningen är stark och ger talet ett tydligt avslut med raderna:⁴⁶

”The fight for freedom is a endless battle
that is bigger the life”⁴⁷

Argumentationsmedel och argumentation

Ethos i talet som framförs i videon har, liksom i den föregående videon, en väldigt aggressiv ton och man får ett tydligt intryck av att de menar allvar med det de förmedlar i deras tal. För den tänkta publiken går antagligen det här konceptet hem eftersom de är av samma åsikter. Med deras övertygande och starka ordval så skapar de en trovärdighet som gör att publiken blir tilltalade av deras budskap. Något som de också gör är att de skapar en vi känsla tillsammans med sin publik. Det är ”vi” som kämpar tillsammans mot Putin och hans vansinniga lagar. Problemet med en sådan formulering kan vara att det inte är etiskt försvarbart. Det kan vara svårt att urskilja om det är den sanna verklighetsuppfattningen eller inte.⁴⁸

Logosargument hittar vi i de avsnitt där Pussy Riot använder sig av Putins namn och räknar upp åsikter som han har yttrat som att det är olagligt att vara homosexuell och att man får två års fängelse om man yttrar kritiska kommentarer mot regeringen. Detta är saker som han har sagt eller visat med handling att de är sanna och faktiskt har hänt. De som lyssnar känner antagligen redan till dessa fakta och ger argumenten en trovärdighet och verklighetsbilden kan förefalla vara den samma mellan lyssnarna och Pussy Riot. Detta är också fakta som man kan kontrollera och verifierade. Sådana logosargument som finns i det här talet kallas för induktiv bevisföring och med det menas att det krävs lyssnarna har någon form av erfarenhet av ämnet och kan därför snabbt relatera till argumentet som sanningsenligt.⁴⁹

Pathosargumenten i talet ger ett starkt intryck de skapar en arg och orättvis känsla hos de som lyssnar. De pekar ut Putin som syndabock som ger lyssnarna någon att projicera sin ilska på. De skapar också en samhörighet då de förklarar att de tillsammans med

⁴⁶ Renberg, *Retorikanalys*, s. 24-26.

⁴⁷ Free Pussy Riot. Video page 1. <http://freepussyriot.org/video>

⁴⁸ Renberg, *Retorikanalys*, s. 27-28, 35.

⁴⁹ Renberg, *Retorikanalys*, s. 29, 33-35.

lyssnarna kan förändra världen och det ger en gnutta hoppa för lyssnarna. Om alla tillsammans försöker främja mänskliga rättigheter och motverka Putins lagar kan världen bli bättre.⁵⁰

Stil

Talets stilnivå är en blandning av lågstilen och mellanstilen vilket innebär att språket är enkelt och vårdat. Vanligt språkbruk utan att vara högfärdigt eller slarvigt. Talets språk är på engelska men talarna bryter på ryska men kan ändå anses vara av vårdat språkbruk.

Stilfigurerna i ett tal är också en viktig del för att se hur talaren har försökt att göra för att få talet så effektivt som möjligt. Det finns många olika stilfigurer men ur Pussy Riots tal kan man hitta dessa:

- Anaforer- innebär att flera satser inleds med samma uttryck.⁵¹ De använder sig av anaforen ”This man” fyra gånger under mittpartiet av talet. Vilket ger ett kraftfullt intryck i synnerhet i samband med bilderna som visas i videon.
- Hopning- Hopningen förekommer i början när de räknar upp de rättigheter de kämpar för. ”To sing, to think, to criticise”.
- Antites- En form av antites förekommer i slutet av talet. ”A endless battle that is bigger than life. En ändlös kamp- men som är större än livet.
- Stegring- man kan tolka uppräknandet av Putins åsikter och gärningar som en form av stegring. De börjar med att berätta att han är emot feminister och det slutar med att berätta att om man sjunger punkmusik så får man två års fängelse.

Olika former av ornament förekommer också i talet som innebär att vanliga ord med dess riktiga betydelse används men att man skapar olika mönster och strukturer för att få talet att upplevas som rytmiskt och varierande.⁵²

3.1.3 Pussy Riots retoriska styrkor

Det Pussy Riot hämtar mycket av sin genomslagskraft ifrån är ethos och pathos. Deras karismatiska personligheter och annorlunda uppsyn skapar ett intresse hos människor och de drar våra blickar till oss. Deras kroppsspråk utstrålar övertygelse och tuffhet som inger en övertygelse om att de tror på sin sak. Deras sätt att framföra sina tal på väcker också starka känslor. Deras röster och gester ger tydliga tecken på ilska och vrede hos gruppen och det

⁵⁰ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*, s. 29-30, 36.

⁵¹ Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*, s. 39.

⁵² Renberg, *Retorikanalys: En introduktion*, s. 36-40.

smittar av sig på publiken. Man börjar ställa samma frågor som dem. Han tycker alltså inte att det är okej att vara feminist eller homosexuell? Han tycker inte att man ska få kritisera en regering, vad händer med yttrandefriheten och den demokrati som Ryssland säger sig vara? Dessa frågor dyker upp i ens huvud och bidrar till en ökad ilska och frustration. Fast många i publiken säkert på förhand redan var medvetna om homosexuellas situation i Ryssland så göra ändå talet att man blir upprörd och att man är mer villig att stödja Pussy Riots kamp än Putin.

De använder också frekvent *We*. Det är vi som fortsätter kampen mot Putin tillsammans. Det skapar en gemenskap och bjuder in publiken till att vara en del av deras kamp. De upprepar och pronomen *This man*, som de använder istället för att säga Putins namn.⁵³ De visar hans bild så man förstår givetvis att det är han som är orsaken till det onda men de gör också att de skapar ett avståndstagande mellan dem och Putin. Putin är den andre, den onda människan som man knappt vill säga namnet på.

3.2 Performativitetsanalys

Avsnittet kommer att innehålla en analys av de performativa aspekterna i den kontext Pussy Riot befinner sig i när de utför sina performance och hur performativitet visar sig i scenkonsten.

3.2.1 Performativitet i den ryska kontexten

För att förstå hur och varför Pussy Riot har fått den uppmärksamhet som de har fått i media så måste man vidga undersökningsområdet och inte bara analysera deras retorik. Det Pussy Riot står för- grundläggande rättigheter, kvinnors rättigheter och yttrandefrihet är något som vi kanske tar för givet men som inte implementeras i andra länder. Sedan Vladimir Putin och Medvedev bytte roller i september 2011 har det genomförts en rad olika lagförändringar i Ryssland som kan i våra ögon verka ett bakslag för mänskliga rättigheter. Prideparader har förbjudits, ”homosexuell propaganda” är numera olagligt, journalister och demonstranter har ställts inför rätt under tvivelaktiga omständigheter och det ryska rättssystemet har blivit kritiserat från många håll.⁵⁴

⁵³ Pearce, *The rhetorics of feminism*, s. 41.

⁵⁴ Human Rights Watch. World report 2013, Russia. <http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/russia?page=1>

Rädslan för homosexuella och HBTQ personer och kvinnors ökande inflytande skulle, ur ett performativt perspektiv, bero på att i Ryssland och som i många andra länder så sitter det män vid makten och det är den heterosexuella normen som är den ”rätta” och ”naturliga” vägen att gå. Män är maskulina och kvinnor är feminina, punkt. Men är det så? Är vi födda med ett genus och kan man koppla ett kön till ett specifikt genus? Butler menar att makten finns hos den heterosexuella normen och att den styr vad som sammanlänkar kön med genus. Men enligt Butler så finns det inga egentliga bevis för att om man är född med ett kvinnligt kön så får den personen automatiskt genuset feminin och förväntas bete sig därefter.⁵⁵ Avviker personen från detta beteende som förväntas är personen ”onormal” och passar inte in i den heterosexuella mallen. Det är det som händer bland annat med HBTQ personer. Man förälskar sig i en person av samma kön, antar genus som inte anses vara sammankopplade med det kön man har, klär sig i kläder som förväntas bäras av det motsatta könet och inte av personen i fråga. Dessa förekomster är avvikelser från den heterosexuella normen och är svåra för samhället att acceptera.

Ryssland i det här fallet står för den *naturliga* normen och Pussy Riot för dem som avviker från normen. De passar inte in i mallen och står för åsikter som inte anses vara accepterade och naturliga. Det som händer i Ryssland och många andra samhällen är det som Butler kallar för performativitet. De genus som sammankopplas till ett visst kön lever vidare genom upprepade handlingar som gör att det *naturliga* reproduceras och lever vidare. Detta är ofta handlingar som vi inte ens är medvetna om att vi själva gör eller att vi hjälper den heterosexuella maktstrukturen att leva vidare, utan redan från födseln så skolas vi in för att passa in i dessa mallar.⁵⁶ Samhället fortsätter sedan att upprepa dessa normer som gäller för män och kvinnor så att den heterosexuella maktstrukturen består.

Det finns inte något som kan stoppa dessa begrepp och normer som existerar inom den styrande heterosexuella makten men det finns olika tillvägagångssätt för att bemöta dessa normer med förutbestämda identiteter som en människa förväntas identifiera och klä in sig i. För att ta ett exempel på att visa hur detta kan gå till kan vi ta de homosexuellas situation i Ryssland. Som homosexuell i Ryssland så har begreppet homosexuell en negativ benämning som av den styrande makten har bestämt att det inte är accepterbart att vara homosexuell för det inte är *naturligt*. Dessa bestämmelser och de performativa upprepningarna av begreppet innebär lidande och individen som utsätts för detta upplever ett obehag.

⁵⁵ Butler, *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*, s. 35-37.

⁵⁶ Butler, *Boddies that matter*, s. 7-8.

Butler beskriver denna situation som ofrånkomlig, det går inte att ställa sig utanför den makt som ligger bakom begreppen men man kan göra vissa val. Individerna kan försöka att ta tillbaka begreppet men finns en betydande risk att denne istället för att ta tillbaka begreppet blir den del av den upprepning av kränkningar som makten utför. Men det kan medföra att de kränkningar begreppen för med sig förändras, tas tillbaka och mister sin negativa betydelse. Den hegemoniska makten lämnar ett utrymme för att förändra begrepp genom att upprepa normerna men på ett avvikande sätt som leder till att förnedrande begreppen ändrar betydelse och har inte den förnedrande effekten längre.⁵⁷

Hela konceptet med att vi föds med ett visst kön och att det könet redan från födseln skulle vara sammanlänkat med ett *naturligt* och förutsatt genus är ofrånkomligt.⁵⁸ Men vi vet inte exakt vad som begärs av oss men vi försöker hela tiden att följa dessa normer med de medel vi känner till. I Ryssland och i andra samhällen har vi redan från födseln fått ett naturligt genus kan vi inte komma undan och stöta bort det, hur mycket vi än försöker så finns det där. Försöker vi, eller misslyckas vi, med att inte följa normen så sker det ändå i relation till normerna eftersom vi försöker undvika dem men för att undvika dem så reproducerar vi dem ändå. Pussy Riot performance och existens synliggör det som många anser vara en *naturlig* och *inre* egenskap nämligen våra genus som fiktion. Alla de handlingar de som upprepas bygger på en illusion om det skulle härstamma från något som finns inom oss, i själen. Att man som kvinna i själen är feminin. Dessa upprepningar är möjliga på grund av att den sociala konstruktionen använder kroppens yta som en spelplan för att upprepa yttre attribut som vi förknippar med ett visst genus och för att sedan göra dessa yttre attribut till något som helt plötsligt blir en del av en människas inre.⁵⁹ Denna fantasi om att en klänning exempelvis skulle vara något *kvinnligt* bygger alltså på en yttre illusion och fiktiva antaganden om vad som kännetecknar ett genus. Och för att sedan dra slutsatsen om att detta yttre attribut skulle vara en inre egenskap är ett antagande som verkar mycket tveksam. Men det händer runtom i samhället dagligen att de flesta av oss tittar på yttre attribut för att sedan placera en person i en genuskategori. Pussy Riot hamnar också i sådana kategorier som bygger på liknande antagande, detta är ofrånkomligt på grund av de performativa processerna i samhället.

⁵⁷ Butler, *Bodies that Matter*, s. 122-123.

⁵⁸ Butler, Judith. Performativity, Precarity, and Sexual Policies. *AIBR. Revista De Antropología Iberoamericana* Volume: 4, s.11.

⁵⁹ Butler, *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*, s. 214.

3.2.2 Det performativa i konsten

De båda videorna, ”A Punk Prayer”⁶⁰ och i videon som producerades för MTV Music Awards⁶¹ är vad Rosenberg kallar för en performance. Performance innebär en sorts scenframträdande som ofta framför på offentliga platser. Performance utförs riktad till någon och har ofta en förutbestämd publik som man riktar sig till. Konstnärerna agerar i realtid och använder sig ofta av en blandning av olika konstformen som teater, sång och dans. En performance utförs ofta spontant och improviserad där publiken är nära konstnären och blir ibland delaktiga i konstverket. En sådan aktion beskrivs som gränsöverskridande och effektiv när det gäller att få uppmärksamhet och lyfta fram frågor som konstnären tycker är viktiga.⁶²

En performance är det som Pussy Riot använder sig av i sin aktivism i synnerhet framträdandet i kyrkan. Framträdandet sker i realtid, det är en blandning av sång, dans och teater och framträdandet utförs av konstnärerna själva⁶³. I båda fallen spelas framträdandena in och läggs senare upp på internet. Att ett av framträdandena sker i kyrka visar också på performance gränsöverskridande kraft för kunna göra något ovanligt och kanske inte accepterat. I en performance finns det inget hierarkiskt system där någon är viktigare än någon annan utan akten kan bestå av flera olika beståndsdelar men alla är lika viktiga och tar ungefär lika stor plats. Ofta är det mycket som sker på samma gång och ger publiken friheten att själva tolka vad det är de ser. I Pussy Riots performance i kyrkan så är det mycket som händer på samma gång men alla delarna har ungefär samma utrymme och delaktighet i akten. Pussy Riot fick en enorm publicitet just på grund av valet av plats i kombination med budskapet som framfördes på den platsen. Frågan om acceptans, normalt och annorlunda är något som förenar performance med performativitet.

Performativiteten i konsten och i det här fallet performance handlar om att konstnären aktivt är med och skapar ett konstverk för att vara med och skapa världen. Andratyper av konstverk kan ses som verk där man istället försöker återspegla världen hur den ser ut istället för att vara med och bidra till skapandet och förändringen av världen.⁶⁴ Pussy Riot försöker inte återspegla världen hur den ser ut utan de vill se en förändring, de vill ha bort Putin från makten och är aktivt närvarande för att se till att det blir så. En performativ

⁶⁰ <http://freepussyriot.org/video>. page 4.

⁶¹ <http://freepussyriot.org/video>. page 1.

⁶² Rosenberg, *Ilka, hopp och solidaritet*, s. 27-28.

⁶³ Rosenberg, Tiina. On feminist activist aesthetics. *Journal Of Aesthetics & Culture* Volume: 1 s. 4-5.

⁶⁴ Rosenberg, *Ilka, hopp och solidaritet*, s. 189.

performance kan innehålla så mycket olika saker i en rad olika varianter. Pussy Riot använder sig av i båda videorna ett performativt språk eller talakter som många teoretiker kallar det i den meningen att de inte beskriver något eller anser att något är sant eller falskt. Utan man *gör* något med de ord man uttalar och inte bara säger dem.⁶⁵

De performativa handlingar som gör feminint och maskulint normaliserat är sådana som Pussy Riot leker med i sina framträdanden. De har färgstarka klänningar och strumpbyxor på sig som de flesta av oss skulle tillskriva det kvinnliga könet och femininitet. De har också på sig färgade masker som täcker deras ansikten vilket kan göra det svårt för betraktaren att se om det verkligen är en kvinna eller inte. Men i de båda videorna så talar de, dansar och rör sig på ett sätt som skulle kunna tecknas som maskulint. De sjunger punkmusik, hänger ut från en vägg, skanderar starka åsikter och deras kroppsspråk är inte det som de flesta skulle säga är typiskt feminint. De går emot de normaliserade genusen maskulint och feminint och detta skapar förvirring, upprördhet och skandaler. Det performativa i de normaliserade genusen bryts och det skapar orolighet hos personers identiteter vilket bidrar till att människor blir osäkra och vet inte hur man ska tolka saken men också till det skapar publicitet vilken är till en stor fördel och antagligen en medveten strategi som Pussy Riot använder sig av. De vet att genom att bryta dessa normer på något sett så berörs människor av det och man pratat om det vilket gör att budskapet sprids och Pussy Riot kan få större möjligheter för att påverka.⁶⁶

När man tittar på deras videor märker man att det finns en sorts extremhet över dem. De gör stora gester, använder starka färger och är ganska överdrivna i någon form av mening. I performance används performativitet för att göra de normaliserade genusattributen övertydliga för att synliggöra de konstiga antaganden vi anser vara maskulint och feminint. Pussy Riot har på sig klänning och strumpbyxor som anses vara kvinnokläder men man överdriver dem med extrema färger. Gesterna, kroppsspråket och omgivningen kan klassas som maskulina när man tittar på hur saker och ting framförs, de är bredbenta och liknande och det hela görs med en övertydlighet. I och med att de förtydligar dessa genusformer så blir de uppmärksammade. Eftersom de använder sig av normaliserade genus, maskulint och feminint, med det som förknippas med respektive genus så är dem en del av performativiteten som faktiskt normaliserar dessa två genus. Men en liten betydande skillnad av just den överdrivna aspekten⁶⁷. De försöker synliggöra att de genus vi tillskriver det kvinnliga könet och det

⁶⁵Rosenberg, *Ilka, hopp och solidaritet*, s. 191.

⁶⁶Rosenberg, *Ilka, hopp och solidaritet*, s. 203-204.

⁶⁷Rosenberg, *Ilka, hopp och solidaritet*, s 205.

manliga könet inte behöver vara självklara utan det som vi tar förgivet, att män är maskulina och kvinnor feminina, inte är det som kallas för naturligt eller det ”normala”. Att vara kvinna och ha ett maskulint beteende eller attribut inte är mer uppseende väckande än att vara kvinna och iklädd klädesplagg som anses vara ”kvinnliga” men på något vis blir ändå något onormalt och extremt.

Den huva som Pussy Riot medlemmarna bär är ett bra sätt att hålla sina identiteter anonyma men huvudbonaden ger också betraktaren en rad associationer från bankrånare till terrorister. Gruppen leker med de heterosexuella normerna och ifrågasätter vår syn på *maskulint* och *feminint* som gör att våra identiteter ruckas. Huvan ger också Pussy Riot en chans att anta vilken identitet och vilka roller de vill. De kan vara vem som helst bakom dessa masker utan att någon vet vem de *egentligen* är utan får göra egna tolkningar.

3.2.3 Pussy Riots performativa styrkor

De performativa styrkorna som Pussy Riot har är deras förmåga att göra motstånd mot de heterosexuella normerna i Ryssland. De försöker att bryta det mönster som uppstår när genusnormer upprepas genom tiden för att skapa en förändring. De gör detta genom att vara aktiva och delaktiga i sina performance med sina kroppar och språk.⁶⁸ Den största styrkan de har är att de lyckas att förmedla den känslan som Butler menar är: ett *original*. Originalen är det som är själva parodin och inte genuset man försöker imitera. Detta leder till att synliggöra att det man försöker att gestalta inte finns på riktigt. Det man imiterar blir ett fiktivt genus av ett redan påhittat genus.⁶⁹ Vilket öppnar upp otroligt intressanta tankegångar angående just genus.

Pussy Riot lyckas med att ta fram och visa dessa fiktioner om genus och ifrågasätter det *naturliga* genusets ursprung. Det finns inget sant eller falskt genus.⁷⁰ Detta lyckas gruppen lyfta fram genom sina iscensättningar i videorna. Deras kostymer och kroppsspråk ger upphov till förvirring och en brytning av det performativa.

⁶⁸ Rosenberg, *Ilka, hopp och solidaritet*, s. 28.

⁶⁹ Butler, *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*, s. 216.

⁷⁰ Butler, *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*, s. 219-220.

4 Diskussion

För att försöka få fram Pussy Riots strategi, omedveten eller medveten, så har jag valt att lägga fokus på de tre delar som har problematiserats i avsnittet *Analys*. Att bara analysera en del av framförandet exempelvis retoriken hade inte gett en lika övergripelig och givande bild av gruppens faktiska utformning. Det finns givetvis massor att skriva om Pussy Riot och min ingångsvinkel är väldigt smal men har ändå kastat ett intressant ljus över hur och i vilka områden gruppen verkar i.

De olika delarna tar fasta på de olika medel som Pussy Riot använder sig av. Vissa av medlen behöver inte eller är inte medvetna val utan saker som sker utan att de egentligen är medvetna om att det händer. Komplexiteten med de performativa upprepningarna och medvetenheten om ens egen medverkan i att bistå den heterosexuella normens makt är inte något de flesta tänker på och kanske inte heller Pussy Riot. Men faktum kvarstår att vi alla, genom språket, kläder och handlingar bidrar till att vi behåller synen på maskulint och feminint som två naturliga genus. Att påstå att man inte göra vissa saker för att ens kön kopplas ihop med ett specifikt genus är för Butler en omöjlighet och ingen av oss kan motstå de performativa normerna som finns i våra samhällen.

Kopplingen mellan tal och iscensättning är mycket intressant och dess påverkan på varandras effektivitet är tydlig. Hade det bara vara en video utan ett kraftigt och slagkraftigt tal till hade vi antagligen inte förstått innebörden av videon. Hade vi bara fått höra ett tal utan att få se någonting hade vi inte heller blivit berörda på samma sätt som man blir nu. Den performativa iscensättningen och retoriken bidrar tillsammans till att ge Pussy Riot ett effektivt vapen för att ställa Putin i mycket dåliga dager. Dels på grund av uppmärksamheten de väcker just sina performance men också att Putin faktiskt gör de hemska saker de talar/sjunger om. De blir fängslade och det är uppenbarligen inte okej i Ryssland att vara feminist och homosexuell eftersom man tydligen kan bli dömd till fängelse för lite vad som helst om det uppdagas att man tillhör någon utav dessa kategorier eller uttrycker sitt stöd för dessa utsatta människor.

Pussy Riot har en exceptionell förmåga att få publiken på sin sida. De syns med sina starka färger, de hörs med sina staka och hårda ord. De använder ethos och pathos på mycket effektiva sätt för att få publiken på sin sida. I kombination till allt annat som de visar i den båda videorna blir resultatet gripande och övertygande.

4.1 Slutsats

Att vara kvinna, feminist, medlem i ett punkband och att stödja HBTQ-rörelsen är inte en angenäm sak att vara i Ryssland. Dessa saker kännetecknar Pussy Riot vars åsikter inte går i hand i hand med den ryska regeringen vilket är uppenbart då medlemmar till och med har blivit satta i fängelse på grund av deras kamp för mänskliga rättigheter. Det sättet som Pussy Riot gör motstånd på är väldigt effektivt och berör människor på ett eller annat sätt. Deras användande av en stark retorik som är slagkraftig och medryckande blandat med en kroppslig iscensättning som rubbar de rådande genusnormerna är något på många sätt kännetecknar feministisk aktivism. Överallt runtom i världen kan vi exempel på hur feminister använder sig motsättningar mot den heterosexuella, performativa normen som skapar de kränkningar och orättvisor idag. Men samtidigt som det är ett effektivt medel att bryta genusnormer för att belysa problem så måste man också vara medveten om ens egen performativa roll. Hur mycket vi än försöker att vara medvetna om de processer som skapar ett *fiktivt genus* så är vi likväl en del av den heterosexuella normen men att vara medveten ha en förståelse för vad som bildar de genusantaganden som vi göra är otroligt gynnsamt.

Ryssland är på intet sätt ett enkelt land att leva i och i synnerhet inte om man inte följer dessa normer. Tonen i Ryssland blir allt hårdare och nya lagar träder ikraft som varken gagnar kvinnor, HBTQ personer eller yttrandefrihet. Därför behövs det fler som Pussy Riot som tar upp kampen mot ett förtryckande samhälle och för fram vikten av mänskliga rättigheter, för alla.

Referenser

Litteratur

Butler, Judith. *Boddies that matter: On the discursive limits of "sex"*. London: Routledge, 1993.

Butler, Judith. *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos AB, 2007.

Butler, Judith. *Könet brinner! Judith Butler. Texter i urval av Tiina Rosenberg*. Natur och Kultur: Stockholm, 2005.

Tiina, Rosenberg. *Ilska, hopp och solidaritet: Med feministisk scenkonst i framtiden*. Stockholm: Atlas, 2012.

Renberg, Bo. *Retorikanalys: En introduktion*. Studentlitteratur AB, 2007.

Pearce, Lynne. *The rhetorics of feminism*. London: Routledge, 2004.

Internetkällor

Free Pussy Riot. About. <http://freepussyriot.org/about> (Hämtad 2014-01-06)

Free Pussy Riot. Video: Pussy Riot: Punk-Prayer "Virgin Mother of God, put Putin away". <http://freepussyriot.org/video> (Hämtad 2013-12-05)

Free Pussy Riot. Video: Pussy Riot video produced for MTV Music Awards. <http://freepussyriot.org/video> (Hämtad 2013-12-05)

Human Rights Watch. World Report 2013, Russia. <http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/russia?page=1> (Hämtad 2013-12-26)

Pussy Riot tar avstånd från bok. *Svenska dagbladet*. 2013-07-25. http://www.svd.se/kultur/pussy-riot-tar-avstand-fran-bok_8373814.svd (Hämtad 2014-01-05)

Protester över hela världen till stöd för Pussy Riot. *Ekot, Sveriges Radio*. 2012-08-17.

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5235717> (Hämtad 2014-01-02)

Artiklar

Butler, Judith. Performativity, Precarity, and Sexual Policies. *AIBR. Revista De Antropología Iberoamericana* Volume: 4 Issue: 3 p. 321e-321. ISSN: 1695-9752

Rosenberg, Tiina. On feminist activist aesthetics. *Journal Of Aesthetics & Culture* Volume: 1 p. 1-12. DOI: 10.3402/jac.v1i0.4619